

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอันดับสี่ของประเทศไทย รองจาก กรุงเทพมหานคร ชลบุรีและภูเก็ต เป็นเมืองศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวของภาคเหนือและเคยเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนามาก่อนจึงทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่มีบทบาทสำคัญมากต่อเศรษฐกิจของจังหวัด (พรทิพย์ เรียงธีรวิทย์, 2542) ดังจะเห็นได้ว่าในปี พ.ศ. 2543 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวน 3,085,477 คน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย 1,773,621 คน และเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 1,311,856 คน ต่อมาในปี พ.ศ.2544 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวน 3,175,861 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 2.9 โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,683,600 คน ลดลงจากปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 5.08 และเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 1,492,261 คน เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2543 คิดเป็นร้อยละ 13.75 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2547 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่เพิ่มขึ้นเป็น 3,623,395 คน คิดเป็นร้อยละ 17.4 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2543 โดยเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 1,877,194 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 6 และเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวน 1,746,201 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 33 (ตารางที่ 1.1)

ตารางที่ 1.1 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ.

2543-2547

ปี	ชาวไทย	สัดส่วน	%การเปลี่ยนแปลง	ชาวต่างชาติ	สัดส่วน	%การเปลี่ยนแปลง	รวม	รายได้ (ล้านบาท)
2543	1,773,621	57.48		1,311,856	42.52		3,085,477	37,386
2544	1,683,600	53.01	-5.08	1,492,261	46.99	+13.75	3,175,861	37,729
2545	1,639,473	51.26	-2.62	1,558,317	48.73	+4.43	3,197,790	37,514
2546	1,714,843	54.50	+4.60	1,431,351	45.49	-8.15	3,146,194	38,291
2547	1,877,194	51.81	+9.47	1,746,201	48.19	+22	3,623,395	45,067

ที่มา : สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือ เขต 1. กongsitid และวิจัย (2543,2544,2545,2546,2547)

เมื่อพิจารณาถึงภาวะการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่พบว่าการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้ว่ารายได้จากการท่องเที่ยวในปี 2543 มีมูลค่า 37,386 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 51.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในปี พ.ศ. 2543 ซึ่งมีค่า 72,588 ล้านบาท ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 37,729 ล้านบาท โดยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2543 ในอัตราร้อยละ 0.9 ซึ่งเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 49.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในปี พ.ศ. 2544 ซึ่งมีค่าเป็น 76,042 ล้านบาท จนกระทั่งในปี พ.ศ.2547 รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 45,067 ล้านบาท ซึ่งปัจจุบันเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 48.18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งมีค่าเท่ากับ 93,540 ล้านบาท (ตารางที่ 1.1 และ 1.2)

ตารางที่ 1.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด จำแนกตามสาขาการผลิตจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2543-2548

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ปี พ.ศ.				
	2543	2544	2545	2546	2547
ภาคเกษตร	8,335	7,950	13,298	15,025	11,662
ภาคนอกเกษตร	64,253	68,092	72,009	74,385	81,878
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	72,588	76,042	85,306	89,410	93,540

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549)

จังหวัดเชียงใหม่ได้รับการคัดเลือกจากรัฐบาลให้เป็นหนึ่งในสามจังหวัดนำร่องร่วมกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดภูเก็ต ในการพัฒนาด้านการบริการสุขภาพตามยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพแห่งเอเชีย (Health hub) เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศให้กับประเทศ และส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาไทย โดยในปี พ.ศ. 2546 ประเทศไทยมีรายได้จากการบริการด้านสุขภาพ จำนวน 2,479.60 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็นจำนวน 2,851.79 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2547 โดยมีอัตราการเพิ่มคิดเป็นร้อยละ 15 และในปี พ.ศ. 2548 มีรายได้เป็นจำนวน 3,394.02 ล้านบาท โดยมีอัตราการเพิ่มคิดเป็นร้อยละ 19 (ตารางที่ 1.3)

ตารางที่ 1.3 รายได้จากการบริการทางการแพทย์ การบริการด้านทันตกรรม สปา นวดแผนไทยและผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพของประเทศไทย ระหว่างปีพ.ศ. 2546-2548

ปี พ.ศ.	รายได้ (ล้านบาท)	อัตราเพิ่มขึ้น (%)
2546	2,479.60	
2547	2,851.79	15
2548	3,394.02	19

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ (2548)

ธุรกิจนวดแผนไทยเป็นหนึ่งในห้าของธุรกิจการบริการทางด้านสุขภาพ ซึ่งได้แก่ การบริการทางการแพทย์ การบริการทางทันตกรรม สปา และ ผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย ที่จะทำให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางด้านสุขภาพ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2548) เป็นธุรกิจที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากของจังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบันรองจากธุรกิจสปา เนื่องจากความตื่นตัวของประชาชนที่เล็งเห็นถึงการบรรเทาความเครียดหรืออาการเจ็บปวดที่ไม่ต้องพึ่งยาแต่ใช้วิธีธรรมชาติบำบัดและอบประคบด้วยสมุนไพร ในอดีตการนวดแผนไทยจะได้รับความสนใจจากผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม แต่ประโยชน์ที่ได้รับจากการนวดมิได้มีเพียงแค่คลายเครียดเท่านั้น แต่ยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยบำบัดและแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพ จึงทำให้ธุรกิจนวดแผนไทยได้รับความนิยมและเผยแพร่ไปทั่วโลก ต่อมาจึงได้มีการพัฒนาการนวดให้อยู่ในรูปธุรกิจมากขึ้น (สุชาวดี สุธธินันท์, 2542) รัฐบาลจึงได้มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้ธุรกิจนวดแผนไทยเร่งปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ พัฒนารูปแบบการให้บริการ ตลอดจนพัฒนาศักยภาพและและคุณภาพของบุคลากร เพื่อให้เป็นที่ดึงดูดใจชาวต่างประเทศมากยิ่งขึ้น (กระทรวงสาธารณสุข, 2546)

ด้วยเหตุนี้เองธุรกิจนวดแผนไทยในจังหวัดเชียงใหม่จึงถือเป็นธุรกิจหนึ่งที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดเชียงใหม่ โดยในปี พ.ศ. 2548 จังหวัดเชียงใหม่มีสถานประกอบการนวด และโรงเรียนสอนนวดแผนไทย ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดรวมแล้วทั้งสิ้น 139 แห่ง แบ่งออกเป็น โรงเรียนสอนนวดแผนไทย จำนวน 5 แห่ง สถานบริการประเภทสปา จำนวน 35 แห่ง และสถานบริการนวดแผนไทย จำนวน 99 แห่ง ธุรกิจเหล่านี้กระจายอยู่ในย่านต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ 6 ย่าน คือ บริเวณภายในคูเมือง (ถนนมูลเมือง ถนนราชภัฏคึกคัก ถนนอินทวิโรต และถนนราชมรรคา) บริเวณนอกคูเมืองด้านทิศตะวันออก (ถนนท่าแพ ถนนชัยภูมิ ถนนคชสาร ถนนลอยเคราะห์ ถนนช้างคลาน และถนนเจริญประเทศ) บริเวณนอกคูเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ (ถนนศรีดอนไชย ถนนช้างคลาน และถนน เชียงใหม่ แลนด์) บริเวณนอกคูเมืองด้านทิศใต้ (ถนนสุริวงษ์ ถนนนันทาราม ถนนวัวลาย ถนนทิพย์นคร)

บริเวณนอกคูเมืองด้านทิศเหนือ (ถนนโชตนา-ช้างเผือก และย่านสันติธรรม) บริเวณนอกคูเมืองด้านทิศตะวันตก (ถนนห้วยแก้ว ถนนสุเทพ และถนนนิมมานเหมินท์) และตามแหล่งที่พักอาศัยของนักท่องเที่ยว (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2548)

จากเหตุผลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการที่รัฐบาลได้เปิดแผนยุทธศาสตร์ผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางในการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของเอเชีย โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นหนึ่งในสามของจังหวัดนาร่องร่วมกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดภูเก็ต ส่งผลให้ธุรกิจนวดแผนไทยในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการสนับสนุนมากขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะมีสถานบริการนวดแผนไทยเปิดบริการเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากเพื่อที่จะรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะมาใช้บริการเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ประกอบกับกระแสการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกำลังได้รับความนิยม ด้วยเหตุนี้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการ ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการ และศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้บริการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลจากการศึกษาจะนำไปใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในการลงทุนธุรกิจบริการนวดแผนไทยในอนาคตอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการนวดแผนไทยของนักท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการนวดแผนไทยของนักท่องเที่ยวในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อศึกษาถึงความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการใช้บริการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการที่ให้บริการนวดแผนไทยในการที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นแนวทางในการจัดการบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในธุรกิจบริการนวดแผนไทยที่จะเข้ามาเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ของธุรกิจนี้

1.4 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในการใช้บริการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ที่มาใช้บริการนวดแผนไทยในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือน มกราคม-เมษายน 2549

1.5 นิยามศัพท์

การนวดแผนไทย หมายถึงการนวดเพื่อสุขภาพ เพื่อผ่อนคลาย หรือบรรเทาอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น การนวดเพื่อแก้ปวดหลัง แก้ปวดศีรษะ แก้ปวดข้อ แก้ปวดกระดูก การนวดเพื่อแก้ลมพิษและเหน็บชา เป็นต้น ด้วยวิธีการตามศาสตร์และศิลปะของการนวดเพื่อสุขภาพ โดยอาจรวมถึงบริการอื่นๆ เช่น การอบไอน้ำ อบสมุนไพร เพื่อช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายทั้งร่างกายและจิตใจด้วย

นักท่องเที่ยว หมายถึงผู้เยี่ยมชมเยือนที่ค้างคืน หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ การศึกษาและไม่ใช่คนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาหรือศึกษาอยู่ที่จังหวัดนั้น ทั้งนี้ต้องพักค้างคืนอย่างน้อยละ 1 คืน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

นักท่องเที่ยวชาวไทย หมายถึงนักท่องเที่ยวที่อยู่ในประเทศไทย เดินทางจากจังหวัดซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยปกติของคนไปยังจังหวัดอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตามที่ไม่ใช่ไปทำงานหารายได้และระยะเวลาที่พำนักไม่เกิน 60 วัน

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ หมายถึงชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน หรือ 24 ชั่วโมง และไม่มากกว่า 60 วัน โดยมี